

НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ У ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ ВИШІ

Крисенко Тетяна Василівна
Суханова Тетяна Євгенівна

к.ф.н., доценти

Національний фармацевтичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Запровадження державної мови в політичне, ділове, наукове спілкування потребує знання української мови від усіх, хто пов'язує свою долю з Україною, або отримує освіту в українських вишах. Це спричиняє необхідність модернізувати процес викладання української мови як іноземної, щоб він відповідав новітнім методичним підходам та враховував власний практичний досвід викладача.

Останнім часом ведеться робота над створенням методичного забезпечення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у вишах галузі «Медицина» та «Фармація». Проте відчувається брак методичних напрацювань для медично-фармацевтичного напрямку. На нашу думку, це зумовлено, насамперед, тим, що до останнього часу мовою навчання іноземних студентів в Україні була російська. Тому вважаємо актуальним створення та апробацію начально-методичного комплексу з вивчення української мови в межах спеціальності.

Метою даної роботи є дослідження функціонування медично-біологічної термінології в наукових текстах, розробка і створення методичних матеріалів для навчання професійної комунікації іноземних студентів фармацевтичних спеціальностей.

Матеріали та методи. Дослідження проводилося на матеріалі термінологічної лексики медично-біологічної спрямованості. У роботі було використано структурний метод, а також методи спостереження, аналізу,

синтезу й класифікації матеріалу.

Результати та обговорення. Лексична складова наукового стилю мовлення визначається трьома основними лексичними групами: 1) загальна лексика, що складає основу будь-яких текстів; 2) загальнонаукова лексика та 3) терміни, що складають метамову певної науки.

Як відомо, медично-біологічна термінологія має свою специфіку та різну етимологію. Засвоєння медично-біологічної термінології стикається з великими труднощами через її величезний обсяг та різноманіття. Медичні терміни бувають різні за структурою: кореневі, похідні, утворені шляхом словоскладання та словосполучення, метонімічного або метафоричного перенесення (*сонячне сплетіння, дельтаподібний м'яз* та т.ін.). Дослідження медично-фармацевтичної термінології обумовлено потребою її презентації як суворо впорядкованої системи, яка відповідає сучасному розвитку фармацевтичної науки й запитам діяльності студентів фармацевтичного вишу та вдосконаленню перекладацької діяльності.

За походженням медична термінологія належить до найдавніших шарів термінологічного словника української мови. Протягом багатовікової історії розвитку в ній відбилися різні способи словотворення, які забезпечували можливість творення нових термінів: морфологічний (префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний спосіб), осново- та словоскладання та синтаксичний спосіб (коли термін утворюється зі словосполучення).

Терміни виникають у професійному середовищі та використовуються у суто термінологічній функції в науковій і навчальній фаховій літературі та професійному вживанні. Термінологічне словотворення дає можливість вводити до термінології спеціалізовані словотворчі морфеми з конкретним значенням, які виконують класифікаційну функцію: суфікс *-ит/-ит-* містить значення *запалення*, наприклад, *бронхіт* – запалення бронхів, *тонзиліт* – запалення слизової оболонки горла, *отит* – запалення вуха, *бурсит* – запалення слизових сумок навколо суглобів; компонент *-патія* містить значення *хвороба*: *мастопатія* – захворювання молочних залоз, *аденопатія* – захворювання

лімфатичних вузлів; компонент *-подібний* містить значення *схожий на щось: кільцеподібний* – схожий на кільце, *грушоподібний* – схожий на грушу та т.ін.

Українська медично-фармацевтична наукова термінологія відзначається неоднорідністю з погляду походження, семантики та структури. Основою створення української терміносистеми медичної галузі є народна термінологія, яка складалася впродовж сторічч. Вона містить спільнослов'янську термінологію (волокно, жилка), східнослов'янську (пазуха, шийка), власне українську (м'яз, потилиця). Жодна терміносистема не може існувати без іншомовних запозичень, навіть за умови, якщо вона зберігає народну основу, оскільки термінологія є складовою частиною національної лексики, в якій широко представлені міжмовні контакти. Сучасна українська медична терміносистема досягла найбільшого ступеня інтернаціоналізації порівняно з термінологією інших наукових галузей завдяки впливу двох мов – давньогрецької та латинської.

Особливістю української наукової медично-біологічної лексики є так званий «медичний білінгвізм» [1]: форми термінів латинського або грецького походження і еквівалентна термінологія на українській основі (*латентний* – *прихований*, *апофіз* – *відросток*, *паротит* – *свинка*, *вінцевий* – *коронарний*, *антидот* – *протиотрута*). Це є однією з труднощів у засвоєнні української наукової термінології, адже такі синоніми іноземні студенти сприймають як абсолютно різні слова. Особливо це характерно для студентів, які не володіють європейськими мовами [3].

Водночас греко-латинські терміноелементи повністю освоєні і служать базою створення нових слів вже на українському ґрунті. Вони досить короткі, зручні в користуванні, переважно моносемічні і використовуються в регулярних словотворчих моделях. В даний час вони є основними джерелами утворення медичної і фармацевтичної термінології. Досліджуючи словотвірний механізм медично-біологічної термінології, дослідники дійшли висновку, що нові утворення на основі греко-латинських терміноелементів складають переважну кількість (понад 1000 найменувань)[1]. Практичні завдання з

вивчення структури мотивованих слів повинні бути спрямовані на те, щоб студент міг не тільки передбачити значення слова, але і правильно утворити необхідне мотивоване слово для вираження певного значення. Ці завдання пов'язані з двома важливими проблемами словотвірної семантики: компонентними значеннями мотивованого слова, семантичними закономірностями утворення слів і їхньою лексичною реалізацією. Терміни належать не тільки до окремих галузей науки, але, перш за все, вони є одиницями мови. Це означає, що їм не можуть бути чужі такі лексико-семантичні процеси як синонімія, омонімія й полісемія. Ці процеси ускладнюють процес професійної комунікації майбутніх медиків і фармацевтів. Розвитку асиметрії терміну сприяють терміни-епоніми, тобто терміни, до складу яких входять прізвища вчених, лікарів або хворих (симптом Сітковського, острівці Лангерганса, синдром Жильбера). Часто епоніми спричиняють плутанину в медичній термінології. Наприклад, симптомом Бехтерева називають 8 різних симптомів [2]. І, навпаки, Базедовою хворобою в науковій літературі називається ще дифузний токсичний зоб (ДТЗ) або хвороба Грейвса. Слід враховувати і той факт, що деякі медичні явища в різних країнах мають свої епоніми. Наприклад, гігантоклітинний артеріт у франкомовних країнах відомий як хвороба Хортон, а в англійськомовних країнах під цією назвою дане захворювання практично невідомо.

Подібні явища часто перешкоджають ефективній науковій та професійній комунікації. Точність термінології – обов'язкова умова взаємного спілкування фахівців будь-якої галузі. Але ще більше значення відіграє точність термінології в навчанні іноземних студентів. Термінологічна лексика наукового стилю мовлення в навчанні української мови за професійним спрямуванням служить засобом для створення предметної (фахової) компетенції. Студенти як слід засвоюють матеріал, коли вони добре розуміють наукові слова, якими користуються викладачі. Якщо текстовий і лексичний матеріал занять з української мови відповідає головним темам дисциплін, а система вправ організована таким чином, що студенти весь час знаходяться в сфері своєї

основної діяльності, то процес навчання набуває цільової спрямованості і підвищує мотивацію навчання. Також студенти повинні отримати від викладача чітку цільову установку на самостійну роботу з термінологією за фахом, детальний інструктаж щодо її змісту, прийомів і способів здійснення. Дуже важливо переорієнтувати студентів з репродуктивних методів роботи на творчу діяльність. У Національному фармацевтичному університеті на заняттях з української мови під час аудиторної та позааудиторної роботи з термінологічною фаховою лексикою іноземним студентам пропонується працювати за спеціально підготовленими посібниками, підручниками або матеріалами. Практичне використання цієї навчально-методичної літератури дозволяє забезпечити презентацію навчального матеріалу на ситуативно-тематичній основі, здійснити функціональний підхід до вирішення мовних завдань і вироблення професійно-орієнтованих мовних навичок, а також розглянути структурно-граматичні особливості утворення термінів, показати взаємодію міжнародних стандартів і національних елементів всередині номінативних одиниць.

Формування термінологічної компетенції студентів у фармацевтичному вузі є однією з найважливіших задач на заняттях з української мови за професійним спрямуванням. Для її реалізації необхідна система завдань і вправ, мета яких – всебічне знайомство з законами словотворення, сполучуваності та взаємозалежності лексичних одиниць, вироблення навичок практичного володіння термінологією. Словотвір є своєрідною сполучною ланкою між лексичними й граматичними структурами в українській мові. Тому цілеспрямована робота над ним дозволяє студентам відчувати специфіку досліджуваної мови. Інтенсифікація роботи з навчання термінологічної лексики має сприяти посиленню активності іноземних студентів у вивченні навчального матеріалу й формуванню вміння самостійно, систематично й методично правильно розширювати отримані знання, формуванню потреби в читанні літератури за фахом, спеціальних термінологічних і тлумачних словників. Студенти медичних та фармацевтичних вишів повинні не просто володіти

українською мовою та прийомами роботи зі спеціальною та довідковою літературою, а вміти правильно використовувати термінологію на заняттях з профільних предметів.

Висновки. Безумовно, робота над термінологічною лексикою повинна проводитися в тісному контакті філологів з викладачами спеціальних кафедр. Особливо це стосується питань відбору лексики та організації її в систему завдань. Навчання мови спеціальності студентів-іноземців в фармацевтичному вузі є ключовим завданням, оскільки метамова фармації має досить розгалужену структуру і пов'язана з освоєнням різних лексико-тематичних термінологічних груп: анатомічної термінології, хімічної термінології, фармацевтичної термінології та клінічної термінології. Дослідження словникового складу цих груп має вельми актуальне значення для методики викладання наукового стилю української мови іноземцям з урахуванням спеціальності. Перед викладачем постає чисто практична мета – підготувати іноземного студента до сприйняття й розуміння лекцій за фахом, тобто допомогти іноземному студенту, що навчається українською мовою, виробити мовну компетенцію при використанні мови спеціальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бесекирска Л. Стилистические особенности медицинской терминологии в общелитературном языке // Терминоведение. – Вып. 1-3. – Москва, 1997. – С.102.
2. Грошева А.А. К вопросу об асимметрии терминологического знака в медицинской терминологии // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. Социальные, гуманитарные, медико-биологические науки. – Самара: Самарский научный центр РАН. – Т.17. - №2 (2).- 2015.- С.449-452.
3. Шарапа А. А. Особенности презентации медицинской лексики на уроках РКИ // Карповские научные чтения : сб. науч. ст. – Вып.8 : в 2 ч. Ч.1 – Минск: «Белорусский дом печати», 2014. – С.217-220.